

Het goud in de woestijn

LIZE ROEST

HET GOUD
in de WOESTIJN

*Het verhaal van Mozes als wegwijzer
naar persoonlijk leiderschap*

 ark media

Het goud in de woestijn
*Het verhaal van Mozes als wegwijzer
naar persoonlijk leiderschap*
Lize Roest

ISBN paperback 978-90-33804-137
ISBN e-book 978-90-33804-144
NUR 707

Opmaak binnenwerk: Buitenspel, Meppel
Vormgeving omslag: Flashworks, Kampen

De bijbelteksten in deze uitgave zijn,
tenzij anders vermeld, ontleend aan de NBV21,
© Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap 2021

© 2024 Ark Media – Leeuwarden
Alle rechten voorbehouden.

Ark Media is onderdeel van Jongbloed Christelijke Media.

jongbloedmedia.nl

*Ik vroeg om kracht en God gaf me moeilijkheden
om mij sterk te maken
Ik vroeg om wijsheid en God gaf me problemen
om te leren ze op te lossen
Ik vroeg om voorspoed en God gaf me verstand en spierkracht
om mee te werken
Ik vroeg om moed en God gaf me gevaren om te overwinnen
Ik vroeg om liefde en God gaf mij mensen om te helpen
Ik vroeg om gunsten en God gaf me kansen
Ik ontving niets van wat ik vroeg
Ik ontving alles wat ik nodig had*

Pater Damiaan

INHOUD

- Voorwoord door
Daniël Beaupain 8
- Mijn verhaal 10
- Proloog Mozes 19
- Proloog leerschool 23
- 1. Van lijden naar
leiderschap 31**
- 1.1 Groothuis 37
- 1.2 Familiehuis 45
- 1.3 Ouderlijk huis 56
- 2. Vluchten naar vrijheid 63**
- 2.1 Mozes’
verantwoordelijkheid 70
- 2.2 Mozes’ nederigheid 77
- 2.3 Mozes’ vrijheid 83
- 3. Van meer naar minder 90**
- 3.1 Mozes’ verlies 96
- 3.2 Mozes’ winst 109
- 3.3 De innerlijke boek-
houding 121
- 4. Van schaap naar herder 129**
- 4.1 Je lagere zelf 135
- 4.2 Je hogere zelf 145
- 4.3 De goede herder 152
- 5. Van goed naar heilig 160**
- 5.1 Mozes’ terugkeer 166
- 5.2 Mozes’ barmhartigheid 176
- 5.3 Mozes’ broer 182
- Nawoord 190
- Dankwoord 192
- Bronnenlijst 195

VOORWOORD

Lize ontmoette ik nadat ze contact zocht met onze Stichting Mussar Europa, omdat iemand haar erop wees dat er veel overeenkomsten waren tussen haar benadering en die van Mussar. Het was een enorm fijn gesprek vol met déjà-vu-momenten, een ‘meeting of souls’ zoals wij dat noemen. Na afloop kreeg ik haar boek *Verlangen naar thuis* mee, dit was immers de trigger voor ons contact. Al lezend kwam ik erachter dat dat boek verfrissend bij mij overkwam vergeleken met veel andere boeken over zelfontwikkeling, al dan niet van christelijke signatuur. Een van die zaken die mij direct opvielen, was het gebruik van de termen zonnekind en schaduwkind. Het raakt heel dicht aan de begrippen ‘neiging ten goede’ en ‘neiging ten kwade’ die in joodse kringen gebruikt worden.

In het voorliggende boek kwam ik ook weer herkenbare thema’s tegen, zoals het heilige (of verhevene) waar je dan je schoenen moet uittrekken. Je zou eerder verwachten dat men plastic hoesjes over de schoenen moest aantrekken om contaminatie te voorkomen. Maar nee, van ons wordt verwacht dat wij met het heilige in aanraking en verbinding komen. En dat draagt een prijskaartje.

Mij trof geen verbazing toen ik las dat Lizes levenspad werd getekend door pittige beproevingen, want zoals ze zelf zegt: ‘een levensreis met niet al te veel hindernissen kan de diepte missen.’

Persoonlijk vind ik de keuze voor Mozes (of Mosjé bij ons) een heel herkenbare; zelf heb ik hem ook vaker als rolmodel gebruikt bij leiderschapstrainingen. Ook de keuze om het punt te kiezen waar Mozes een strategische plek inneemt om in het zicht van de toekomst in retrospectief (zowel in tijd als in ruimte) het verleden nogmaals de

revue te laten passeren, om de geleerde lessen te evalueren en de gemiste lessen alsnog te ontdekken.

Dit boek wil je meenemen naar jouw innerlijke pad en onderweg krijg je de gelegenheid om aantekeningen te maken in jouw aantekenboek (*cheshbon hanefesh*; journaal van de ziel). Jouw aantekenboek zal je in staat stellen in verwondering om te kijken naar je afgelegde pad.

Vanuit mijn militaire achtergrond herkende ik ook het advies: ‘... dat je de kracht van je tegenstander niet moet onderschatten; die is zeer vijandig en doortrapt ... hoe beter je zijn tactiek doorkrijgt, hoe beter je inziet hoe zijn verleiding werkt ...’

De scene waar Mozes probeert twee kijvende Hebreërs tot vrede te manen, doet me denken aan Nederigheid. Nederigheid is een van mijn favoriete zielseigenschappen (*middot*) en een praktische vertaling ervan in onze Mussar-bijeenkomsten is een regel die zegt dat je nooit ongevraagd advies mag geven. Met andere woorden: gun de ander zijn ruimte om zelf een probleem op te lossen.

Als je jezelf moeilijk kunt bedwingen, vraag eerst toestemming aan die ander, vraag of die er prijs op stelt. Zo niet, zwijg en wees wijs.

Blij verrast ben ik met de rol van de woestijn in dit boek; de woestijn als gelegenheid (in tijd en ruimte) om van het oude af te kicken en het nieuwe welkom te heten en te omarmen.

Een fijn aspect van dit boek is de praktische mix van narratief, reflectie, opdracht, aantekening en geleerde les. Naar mijn ervaring is dit een goede weg om dingen te internaliseren en te verankeren.

Van harte beveel ik het lezen en leren uit dit boek aan: word vernieuwd naar denken, voelen en handelen!

Daniel Beaupain, Mussar Europe

MIJN VERHAAL

Het moment dat mijn eerste boek klaar was, kan ik me nog goed herinneren. Het schrijven was een proces geworden waarin het innerlijke kind met de schaduw- en zonnekanten van mijn eigen leven een plek had gekregen in het verhaal van Jozef, onder de titel *Verlangen naar thuis*. Ik had ervaren hoe het zorgdragen voor mijn eigen kwetsuren mij dáár had gebracht waarvan ik nooit had geweten dat het mogelijk was: het schrijven van een boek waar andere mensen hun innerlijke proces in konden herkennen. In *Verlangen naar thuis* lees je wat je nodig hebt om je begrepen, geborgen en geaccepteerd te voelen bij jezelf en bij God.

In het leven word je vaak geconfronteerd met je gedachten en je gevoelens. Hindernissen op je levenspad kunnen ertoe bijdragen dat je naar emotionele en geestelijke volwassenheid groeit, maar dat gaat vaak niet zonder een innerlijke strijd. Herken je de strijd in je binnenste, waarin je het gevoel hebt dat niemand je echt ziet, maar ook dat je jezelf niet laat zien? Mij overkwam het opnieuw en misschien herken je er iets in.

In de periode dat mijn manuscript van *Verlangen naar thuis* klaar was en bij de uitgever lag, overkwam de innerlijke strijd mij opnieuw. Na twee jaar studeren en schrijven was ik niet van plan om opnieuw aan zo'n schrijfproces te beginnen. Totdat het coronavirus zich wereldwijd aandiende en iedereen in zijn greep kreeg. Waar de één totaal niet ziek werd, kon dit virus voor de ander zelfs dodelijk zijn en was de beperking, op welke wijze dan ook, voor iedereen een hindernis. Voor mijn persoonlijke situatie had deze periode ook

gevolgen. Ik raakte mijn baan in het bedrijfsleven kwijt doordat alle opdrachten wegvielen. Voor mijn gevoel werden, na jaren van trouwe dienst, de poten onder mijn identiteit vandaan gezaagd. Daarnaast kreeg mijn eigen coachingpraktijk het zwaar te verduren. In het begin van de coronatijd werd iedere afspraak gecancelld. Al gauw kwamen de afspraken online tot stand of al wandelend buiten. Tot het moment dat het virus mijzelf hevig ziek maakte en alles wegviel. Ik, die met veel passie als identiteitscoach had mogen werken, belandde zelf tijdens een half wakende, zieke toestand in een identiteitscrisis. Waar hoorde ik bij? Wat hield ik over? Het gevoel van verlatenheid, een bekend thema in mijn leven, sloeg opnieuw toe. Door aanvallen van koorts en kortademigheid bleek ik weer in het bekende niemandsland te zijn beland. Het leek wel of het woestijnzand zich aan alle kanten aan mij opdrong en mij uitzichtloos in de verte liet staren.

Vanuit dit niemandsland, waarin ik geen besef meer had van dagen en van tijd, was ik aan het overleven en verlangde ik misschien meer dan ooit naar Gods nabijheid. Zoals mijn lichaam tegen de koorts moest strijden, zo moest mijn geest vechten tegen de schaduwen vanuit de duisternis. Het werd een strijd waarin ik mijn kind-zijn van mijn hemelse Vader weer moest herwinnen om weer opnieuw te mogen ontvangen. Mijn hemelse identiteit hing ook nu niet van mijn emotionele of fysieke omstandigheden af. Ik mocht opnieuw leren leiding te nemen over mijn leven, hoe belabberd dat er ook uitzag. Het herstel eiste maanden geduld en eindeloos oefenen om mijn longen weer goed te laten functioneren. Het voelde aan als een nieuwe woestijnreis.

Tijdens deze periode van ziek-zijn was er ook een gedenkdag. Het was namelijk veertig jaar geleden dat mijn moeder was overleden. In mijn zwakheid kwamen alle vragen weer naar boven. Hoe was het mogelijk dat een klein meisje zonder haar moeder verder had moeten

leven? Wat had het verlies mij gekost? Maar ook: Wat hadden die paar jaar mét mijn moeder mij gebracht? Het waren cruciale jaren geweest om de boom van Gods liefde in mijn ziel te planten. Waar had ik ooit het verhaal gehoord dat er soms een steen op de kruin van een jonge boom werd gelegd om de groei van de wortels te bevorderen? Of was die steen juist bedoeld om de boom niet krom, maar rechtop naar de hemel te laten groeien? Hoe dan ook, langzaam kon ik ontwaren dat mijn levensboom diepgeworteld was en vruchten voortbracht omdat de hemelse Zon voortdurend was blijven schijnen, ook wanneer ik het niet opmerkte. Veertig jaar geleden waren de gebeden van mijn moeder geëindigd, maar ze waren altijd bewaard gebleven in de hemelse gouden schalen (Openbaring 5:8). Gebeden naar Gods hart gaan nooit verloren. Nu, veertig jaar later, bevond ik mij weer in een stukje niemandsland, maar de stilte om mij heen kon ik nu inzetten om in mijn innerlijk de focus weer op het hemelse te richten. Hoeveel gedenksteden stonden er wel niet op het pad achter mij, waar God, de IK BEN, er duidelijk bij was geweest? Ik wist het weer; de routekaart van het leven is vaak een tasten in het duister, maar ik geloofde dat er een nieuw stuk land klaarlag om doorheen te reizen. Uit ervaring wist ik dat voorbij de pijn en de moeite weer nieuwe gebieden te ontdekken waren.

Ik was niet terug bij af, ik was op doorreis. Het nieuwe inzicht bracht mij terug naar mijn vastberadenheid om ook deze situatie weer tot zijn recht te laten komen. Ik had geleerd dat het zoeken naar veiligheid en vertrouwen heel dichtbij in mezelf te vinden was, waar God altijd is met Zijn aanwezigheid. Dat inzicht gaf mij moed: al leek alles in en om mij heen op losse schroeven te staan, de veilige thuishaven in mijzelf was intact gebleven.

De bedreiging van buitenaf had mijn binnenste blijkbaar niet aangestast. Het woestijnzand had wat stof doen opwaaien en mij het uitzicht ontnomen, maar ik had niet langer het gevoel dat ik van-

binnen was weggevaagd. Ik werd mij bewust van de nieuwe werkelijkheid: de veilige thuisbasis in mezelf. In de afzondering in het ziek-zijn was ik zó intens alleen geweest, maar juist in dit alleen-zijn sprak God door die veertig jaren in het leven van Mozes heen. Had juist Mozes niet geleerd om de goede strijd te voeren tegen de onmogelijkheden in? Zijn woestijnvorming met betrekking tot persoonlijk leiderschap stond haaks op het leiderschap dat hem in de Egyptische wereld was aangeleerd. Zodra ik wat op krachten kwam, begon ik vol verbazing met de eerste aantekeningen. Het begin van mijn tweede boek.

Het schrijven bracht mij in beweging. Mozes die zijn schaapjes op het droge had in zijn eigen woestijn, en weerstand ervaarde toen God hem riep voor een andere taak, liet mij inzien dat Mozes wel graag het vertrouwde bleef doen maar toch uitkwam bij zijn diepliggende roeping. Dit liet mij niet los en deed mij denken aan wat ik in de afgelopen tijd had geleerd met het bestuderen van Mussar. Hierin vertelt Rabbijn Cordovero:

Kijk verder dan waar een mens recht op zou kunnen hebben. Als je toegeeft aan de weerstand zul je liefdevolle goedhartigheid niet bereiken, maar negatief resultaat vinden voor zowel je innerlijk als uiterlijk leven. Als je de weerstand overwint, zul je de wereld een betere plek hebben gemaakt voor iemand, terwijl je tegelijkertijd de plek van je hogere zelf in je eigen leven hebt verstrekt.

Zoals Mozes' hart uiteindelijk toch overeenkwam met de roep van het Vaderhart, zo ervaarde ik dat de tijd was aangebroken om een nieuw gebied te gaan ontdekken. Dat het na dit schrijfproces daadwerkelijk een nieuw werkgebied zou worden, had ik niet voorzien.

Het nieuwe werkgebied is bij Gevangenzorg Nederland. Een mooie organisatie die werkt vanuit een bijbelse visie; gerechtigheid vraagt óók om barmhartigheid. Ik werk als coördinator herstelrechtprogramma's en zet mij vooral in voor de sos-cursussen in de gevangenissen en het trainen en coachen van de vrijwilligers.

Na vijf jaar heel veel mooie mensen te hebben ontmoet aan mijn coachingtafel, heb ik besloten om niet meer vanuit mijn coachingpraktijk 'Je bent GOUD waard' coachingtrajecten aan te bieden. Op mijn website kun je de coaches vinden die ik heb getraind in de 'zonnekind-en-schaduwkind'-methode.

Deze stap in het onbekende maakte mij opnieuw afhankelijk van de Verhevene, die alles in Zijn hand heeft. Barmhartigheid vraagt om doen. Na het schrijven van dit boek ben ik met veel plezier een nieuw gebied gaan ontdekken.

Ik wens je het GOUD toe op jouw ontdekkingsreis!

Liefs, Lize

Dit boek bevat twee lijnen:

Een fictief verhaal over Mozes

Ieder hoofdstuk begint met een dialoog tussen JHWH en Mozes, die aan het einde van zijn levensreis op de top van de berg Nebo terugblijkt. Voor hem ligt het Beloofde Land en al mijmerend plaatst Mozes in zijn terugblik gedenksteden door terug te kijken op zijn proces van leiderschap. In zijn vertrouwde omgang met JHWH voert hij een gesprek over zijn eigen woestijnreis, waarin hij rijke hemelse inzichten over zijn persoonlijke vorming heeft ontvangen. Dit reisverslag biedt je de gelegenheid om naast Mozes te gaan zitten en in een terugblik op je leven de stilte te beoefenen, waarin je misschien wel jouw gedenksteden kunt oprichten. Doordat Mozes niet de kant van de onderdrukker koos, maar de keuze maakte om zich bij de onderdrukten aan te sluiten, kwam zijn identiteit onder druk te staan. Juist door op te staan tegen onrecht verloor Mozes al zijn rechten. Alles wat veilig was geweest, werd onveilig en alles wat Mozes bezat, raakte hij kwijt. Hij kwam volledig op zichzelf te staan. Dat leidde tot een persoonlijke woestijnreis, waarin Mozes' innerlijke kwaliteiten werden gevormd.

Deze vorming werd zijn basis voor persoonlijk leiderschap naar goddelijke maatstaven. Eenmaal op heilige grond kwam hij voor keuzes te staan, die opnieuw een innerlijke strijd met zich meebrachten. 'Zodra mensen Gods liefde voor de wereld overnemen, geeft Hij hun graag onmogelijke taken. God speelt niet op veilig' (Anne van der Bijl, *Exodus*). Het gaat in Gods koninkrijk niet om het presteren, maar het gaat erom te leren samen te werken met de Allerhoogste vanuit jouw persoonlijke situatie.

Mozes kende God nog niet persoonlijk, maar maakte wel al de goede keuze, namelijk om te kiezen voor recht. In de Bijbel staat: 'Liever werd hij even slecht behandeld als het volk van God dan dat hij vluchtig voordeel had bij de zonde; omdat hij uitzag naar de beloning waardeerde hij de smaad van Christus hoger dan de schatten van Egypte'(Hebreeën 11:25-26). Het lijkt erop dat de wetten van Gods koninkrijk al in Mozes' hart waren geschreven. Hij wist niets over de IK BEN, dat kwam pas later, maar hij handelde wel vanuit zijn principes. Mozes zag het onrecht en werd niet verblind door de vanzelfsprekendheden. Hij ging niet voor zijn eigen belang of voor dat van zijn huidige familie, maar hij koos ervoor om niet in de oneindige luxe te blijven leven, maar te streven naar gerechtigheid. Zijn Hebreeuwse wortels leidden tot andere principes dan de Egyptische maatstaven, maar daarmee beschikte Mozes nog niet over een goddelijk karakter. Onrecht doet iets met je, het brengt boosheid of verontwaardiging naar boven, waardoor Mozes impulsief kon reageren. Reageren op onrecht vanuit emotie bracht hem later nog geregeld in de problemen. Hoe goed zijn leiderschap ook was, Mozes had ook na zijn persoonlijke vorming nog altijd zijn schaduwen die met hem meereïden.

Gods is heilig, dat is een onderdeel van Zijn karakter, maar is heilig worden als mens niet te veel gevraagd? Misschien ervaar je Gods heiligheid ten opzichte van ons mensen juist als een bepaalde afstand? JHWH daalde af en nodigde Mozes uit om niet alleen goed, maar heilig te worden. Daarmee mocht Mozes nieuwe, heilige grond betreden; dat had veel effect op zijn innerlijke ruimte. Vele jaren later maakte God pas bekend dat Hij zijn volk ook op een specifieke locatie wilde ontmoeten; in de woestijn ontving het volk instructies om een heiligdom te bouwen met een speciale binnenkamer, het heilige der heiligen. Het volk maakte op verzoek van JHWH een tent van ontmoeting hier beneden. Daarin stond in het heilige der heiligen de ark van het verbond, een heilige ruimte waar-

in de getuigenis, de wetten van God voor Zijn volk, werd bewaard. Boven op het verzoendeksel van de ark stonden twee cherubs, twee gouden engelen. De Allerhoogste beloofde steeds daar in het midden af te dalen en te spreken (Exodus 25:21-22). Heb jij de binnenruimte in jezelf al gevonden, waarin je tot God mag naderen en Hij tot jou wil spreken?

Misschien heb je moeite om een vertrouwd bijbelverhaal tot leven te wekken voor het hier en nu. Het kan helpen om te bedenken dat de Bijbel mensen niet tot heiligen maakt, maar ons mensen wel de opdracht geeft om heilig te zijn. Niet als een gebod, maar als een goddelijk advies om een leidraad te hanteren die je naar de heilige ruimte in jezelf brengt, daar waar heelheid te vinden is. Heelheid is nodig om Gods schepping weer tot Zijn recht te laten komen.

De leerschool

Na elk hoofdstuk met fictieve mijmeringen van Mozes vind je de leerschool met wegwijzers, die je leiden naar het heilige der heiligen in onszelf. Door persoonlijk leiderschap kun je leiding geven aan je innerlijk. Maar hoe kunnen wij, die niet gelijk zijn aan God, die afstand van mens tot God overbruggen? Hoe mooi is het dat de Bijbel een overbrugging aanbiedt door het offer van Christus: ‘Omdat wij nu, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus’ (Hebreeën 10:19, HSV). Het heilige der heiligen is een innerlijke ruimte in ons, waar de Heilige Geest aanwezig is. Op grond van het geloof in Jezus mag je de heilige grond in jezelf betreden en ontdekken dat God met zijn Geest daar woning heeft gemaakt.

Dit boek neemt je mee naar het innerlijke pad. Volg al lezend de wegwijzers en gun jezelf een aantekenboek om de eventuele vernieuwde inzichten te noteren. Wij kennen de geweldige verhalen

over Mozes uit de Tora. Aan mijn fictieve ‘dagboek’ van Mozes kun je misschien ook inzichten ontleen voor je eigen leven. Probeer inzichten en ontdekkingen niet te onthouden, maar beschrijf wat voor jou het ‘goud’ in jouw woestijnreis is, waarin je Gods principes en eigenschappen kunt vinden. Luister vastberaden naar de boodschap die Mozes’ leven weerspiegelt en stem af met je innerlijke bespiegeling. Nodig steeds opnieuw de Heilige Geest uit om je te leiden op het pad dat verder reikt, zelfs tot ná dit leven.

De weg waarop Jezus ons voorging, mag ook jij bewandelen. Dit boek verlicht hopelijk iets van je pad, maar het is geen zelfhulpboek waardoor je weg effen wordt. De les die ik zelf heb geleerd, is dat je nooit een levensweg kunt beoordelen op basis van hoe die eruitziet of aanvoelt. Het is vooral oefenen om te blijven kijken naar waar de weg naartoe leidt. Laat je niet ontmoedigen door de ondergrond waar je je nu misschien op begeeft; je bent op weg om heilige grond onder je voeten te vinden.

Mijn wens en bede is dat Mozes’ levenslessen kunnen helpen om jouw voetstappen over je innerlijke heilige pad te gidsen.

Ik ben de weg en de waarheid en het leven;
niemand komt tot de Vader dan door Mij.
– JOHANNES 14:6 (NBG51)

PROLOOG MOZES

Vanaf mijn laatste uitkijkpunt staar ik in de verte. Aan het einde van mijn reis ben ik er klaar voor om de oversteek te maken van tijd naar Eeuwigheid. Achter mij liggen de diepe sporen van het leven en voor mij ligt de vlakke van de onbekende toekomst. Baruch Ata Adonai, gezegend bent U, de Eeuwige, die de jaren zegent. U hebt Uw ingeschaapen beeld in mij tot leven gewekt. Meerdere malen zag ik vanuit mijn versluiering een glimp van het goddelijke licht waarin U Zich aan mij openbaarde. Hoe zal het straks zijn als het wolkendek volkomen opengaat en de hemel zichtbaar wordt? De wolk was al een teken van Uw aanwezigheid in ons midden en later verscheen Uw heiligheid tussen de cherubs in het heilige der heiligen. Zullen wij U ooit van aangezicht tot aangezicht zien? Ik groeide op tussen het klatergoud in Egypte, maar eenmaal volwassen ging ik beseffen dat er meer moest zijn dan de Egyptische goden. Al wist ik niet wie U was, ik wist ook niet wie ik zelf was. Jaren gingen eroverheen voordat ik de bouwstenen van het paleisleven wist te onderscheiden van mijn oorspronkelijke fundament. Mijn zoektocht bracht mij bij de onderdrukking van mijn eigen volk. In het paleis kwam ik het onrecht van de Hebreërs niet onder ogen, maar meer en meer reisde ik door Egypte en zag ik hoe hard ze moesten werken. De ontdekking maakte mij strijdlustig om voor de verdrukten op te komen. Ik was niet bang om tegen de goede orde van het paleis in te gaan. Zonder plan en zonder U, God, bezocht ik steeds vaker de plaats van onrecht. Tot die dag dat ik eigenhandig, op mijn wijze, de onderdrukker berechtte. Het was de dag waarop mijn gedrag me mezelf deed verliezen.

Zoals de zon en zijn schaduw in de natuur onafscheidelijk verbonden zijn, zo had ik het nodig om het licht en het donker in mijzelf te ontwaren. In het begin had ik als zoon van de farao nog grote gedachten over mezelf. Ik had macht en aanzien, ik had zelfs onderdanen en was als één van de beste bevelhebbers opgeleid. Maar vanaf het moment dat ik moest vluchten, was ik alles kwijt en bepaalden mijn schaduwen mijn levenspad. Het herscheppen van mijn innerlijk vergde een lange woestijntijd. Toch weet ik nu dat menselijke tijd maar een stofje van de eeuwigheid is en dat wat snel in een bepaalde richting verandert, net zo makkelijk terug kan veranderen. Maar toch, wat werkte mijn ongehoorzaamheid vertragend toen U mij riep en opdracht tot leiderschap gaf. Er was niets overgebleven van mijn oude bevelhebberskwaliteiten, waarmee ik voor de verdrukten was opgekomen. Nu was ik bang geworden voor diegenen die zelf werden onderdrukt. Deze angel van angst werd een diepe levensles, een drijfveer voor velen; de broeders hadden mij vanuit angst weggedrukt en de angst van de farao had hem tot een onderdrukker gemaakt.

Ik zag mijn angsten onder ogen en zag in hoe groot de gevolgen zijn als ze leidraad van het leven worden. Door de gevolgen van onderdrukking had het volk kennis en kunde over wie ze vanuit de oorsprong waren, verloren. Ze waren verzwakt in hun geloof en vertrouwen; maar hadden ze met het laatste restje hoop naar Boven geroepen, dan had U geantwoord. Hun slaafse denkwijze, die was ontstaan doordat ze draagmuren van farao's grootheid hadden gebouwd, had hen klein gemaakt. Telkens weer dachten ze in termen van omkomen of tekortkomen, terwijl U steeds opnieuw een weg van ontkomen aanbiedt.

Net als ikzelf hadden ook zij een lange woestijnperiode nodig om gezuiverd te worden in hun gedragingen. Ze waren verre van heilig, maar U had ze bestemd om het toonbeeld van Uw heiligheid te zijn.